

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України Засенка В'ячеслава Васильовича на дисертацію Ферт Ольги Григорівни «Диференційований підхід до дітей з порушеннями психічного розвитку в інклюзивному освітньому процесі», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – «Корекційна педагогіка».

Визнання Україною Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилило увагу до проблем дітей з особливими освітніми потребами, необхідності створення найсприятливіших умов їх інтеграції в систему сучасних суспільних відносин.

Як відомо, за роки незалежності в Україні визначено нові пріоритети розвитку освітньої галузі, що відображено у низці доленосних документів, один з останніх серед яких – Концепція Нової української школи.

Основні положення офіційних державних документів безпосередньо стосуються і освіти осіб з особливими потребами і, зокрема, дітей з порушеннями психічного розвитку.

Тож, проблему комплексної допомоги дітям саме з порушеннями психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання можна вважати однією з нагальних, з огляду на поширеність таких порушень серед дітей та підлітків. Вказана нозологія дітей потребує реалізації диференційованого підходу з урахуванням індивідуальних потреб на засадах командної взаємодії фахівців в інклюзивному освітньому середовищі.

Зважаючи на це, дисертаційне дослідження Ферт О.Г. є актуальним для теорії спеціальної педагогіки та практики інклюзивного навчання.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (300 найменувань, з яких понад 200 – іноземною мовою, що привертає увагу) та додатків.

Об'єкт, предмет і мета дослідження відносяться до кола проблем спеціальності 13.00.03.

У вступі дисертації, як і годиться, обгрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито його теоретико-методологічну основу, визначено наукову новизну, теоретичну значущість і практичне значення результатів дослідження, наведено відомості про впровадження результатів та їх апробацію та ін. Слід зазначити, що практично всі вказані позиції виписано чітко і переконливо.

Кожен розділ дисертації несе своє змістове навантаження і є логічною, невід'ємною складовою всієї роботи.

Так зокрема, у першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади диференційованого та індивідуального підходу до дітей з порушеннями психічного розвитку в інклюзивному освітньому процесі» автор характеризує основні закономірності таких підходів, розглядає стан розроблення проблеми стосовно нормотипового та порушеного психічного розвитку дітей у зарубіжній і вітчизняній теорії, класифікацію та диференційну діагностику означених порушень. Автором також описано розлади поведінки та емоцій (гіперкінетичні розлади, гіперактивний розлад з дефіцитом уваги) як одну з найгостріших педагогічних проблем. Наголошується, що відповідна підготовка педагогічних працівників є елементом комплексного підходу до інклюзивного навчання дітей з порушеннями психічного розвитку.

У другому розділі «Умови формування інклюзивного освітнього процесу у контексті забезпечення диференційованого та індивідуального підходу у дітей з гіперактивністю та дефіцитом уваги» розглянуто питання виявлення та діагностування розладів поведінки, які супроводжуються гіперактивністю і дефіцитом уваги.

Автором також описано особливості індивідуального підходу та організацію навчально-виховного середовища в контексті трансформації освітньої галузі відповідно до потреб таких дітей.

Наступний, третій розділ присвячено розгляду ключових елементів системи комплексного супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку. Здобувачем наводяться дані щодо особливостей соціальної взаємодії учнів в умовах інклюзії і робиться наголос на необхідності корекційно спрямованої роботи і вивченні індивідуальних освітніх потреб учнів та ін.

За результатами цього етапу дослідження дисертантом наведено низку позицій, що дають підставу для формування моделі системи комплексного супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку.

У четвертому розділі «Результати впровадження моделі педагогічної підтримки у системі комплексного супроводу дітей з гіперактивністю та дефіцитом уваги в умовах інклюзивного освітнього середовища», назва якого виглядає дещо задовгою, представлено методологію дослідження, наведено особливості проведення і результати формувального експерименту, що є принципово важливим.

Останній, п'ятий розділ «Технологія супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку в освітньому процесі» представлено, власне, технологію такого супроводу і педагогічної підтримки дітей з гіперактивністю і дефіцитом уваги в системі комплексної допомоги при порушеннях психічного розвитку.

Важливим також видається представлення методики функціонально-поведінкового оцінювання гіперактивної дитини командою шкільних фахівців.

Фактично на підсумковому етапі роботи докторанткою представлено зміст і компоненти розробленої моделі системи комплексного супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку в умовах інклюзії.

Слід сказати про продумане і чітке визначення методологічних засад, обґрунтування основних напрямів і завдань формувального етапу дослідження, спрямовано на перевірку ефективності використання авторської моделі.

Виправданим видається й те, що підґрунтям такої перевірки були відповідні теоретичні підходи (діяльнісний, особистісно орієнтований, системно-синергетичний та ін.).

Щодо висновків, то вони логічним чином підсумовують результати дисертаційної роботи і свідчать про досягнення мети, реалізацію завдань, бачення автором дисертації можливих перспектив подальшого розроблення проблеми.

Достовірність й обґрунтованість висновків і наукових положень сформульованих у дисертації забезпечується логікою викладення матеріалу, різноманітністю опрацьованої джерельної бази і, безперечно, результатами експериментального дослідження.

Аналіз дисертації Ферт О.Г. засвідчує наявність наукової новизни, власне, тієї складової, заради якої і виконується дослідження. Зокрема: охарактеризовано систему комплексного супроводу дітей із порушеннями психічного розвитку в умовах інклюзивного середовища; науково обґрунтовано технологію реалізації диференційованого підходу до процесу розвитку дітей означених нозологій; з'ясовано основні проблемні питання корекційної спрямованості навчання в умовах інклюзії та ін.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Ферт О.Г. з позиції відповідності висунутим вимогам, слід відзначити цілісність і доцільність його структури та адекватність методів дослідження висунутій меті.

Авторкою продемонстровано фаховість у проведенні експериментального етапу роботи, що сприяло досягненню позитивних результатів.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації, а висновки і рекомендації широко представлені здобувачкою у публікаціях, в тому числі зарубіжних (Польща, Німеччина, Литва, США).

Роботу проілюстровано достатньою кількістю таблиць і рисунків.

Тож є всі підстави вважати, що роботу виконано на належному науковому та організаційному рівнях, а суттєвими її характеристиками є завершеність і самостійність.

Разом з тим, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ферт О.Г., видається за доцільне висловити окремі зауваження і побажання:

1. Дещо розпорошеним видається теоретичний аналіз джерел з означеної проблематики, який доцільно було б представити повною мірою в першому розділі.
2. У третьому розділі представлено результати низки емпіричних досліджень щодо системи комплексного супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку в умовах інклюзії. Думається, що матеріал стосовно дослідження питань соціальної взаємодії учнів в інклюзивному освітньому середовищі представлено занадто розлого.
3. Технологію супроводу дітей з порушеннями психічного розвитку в освітньому процесі варто було б подати не в п'ятому, а в четвертому розділі, в якому йдеться про формувальний експеримент.
4. В авторефераті добре було б дещо повніше розкрити питання щодо універсального дизайну у навчанні, змодельованої системи супроводу дітей ніж, міжособистісних взаємин учнів у спільному освітньому просторі, сутності і значення взаємозв'язку диференційовано та індивідуального підходів, що, до-речі, досить повно розкрито в монографії.
5. Список літературних джерел видається достатнім, втім представлений здебільшого працями зарубіжних авторів. Варто було б ширше використати напрацювання вітчизняних дослідників.

Висловлені зауваження і побажання жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Ферт О.Г., яке є завершеною науковою працею з вдалим поєднанням теоретичної та експериментальної науково-дослідної роботи.

